

Nr 121

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag för budgetåret 1959/60 till socialattachéer; given Stockholms slott den 13 mars 1959.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Torsten Nilsson

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att befattningar som socialattaché skall inrättas inom utrikesrepresentationen. För budgetåret 1959/60 äskas medel för två dylika befattningar.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms
slott den 13 mars 1959.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden NILSSON, STRÄNG, ANDERSSON, LINDELL, LINDSTRÖM, LANGE, LINDHOLM, KLING, SKOGLUND, EDENMAN, NETZÉN, JOHANSSON, af GEIJERSTAM.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för socialdepartementet, statsrådet Nilsson, fråga om *inrättande av socialattachébefattningar* vid vissa svenska beskickningar samt anför.

I en gemensam skrivelse den 5 mars 1957 hemställde Landsorganisationen i Sverige och Svenska arbetsgivareföreningen, att Kungl. Maj:t ville taga under övervägande att föreslå inrättande av särskilda befattningar såsom arbetsmarknadsattaché vid vissa svenska beskickningar i utlandet. Yttranden över framställningen har avgivits av statskontoret, socialstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, bostadsstyrelsen, pensionsstyrelsen, arbetarskyddsstyrelsen, statens lönenämnd, beskickningarna i Bonn, London, Paris och Washington, delegationen för det internationella socialpolitiska samarbetet, Tjänstemännens centralorganisation (TCO) samt Svenska institutet för kulturellt utbyte med utlandet.

Jag hemställer nu att få upptaga denna fråga till behandling.

Landsorganisationens och Svenska arbetsgivareföreningens förslag

I Landsorganisationens och Svenska arbetsgivareföreningens framställning påpekas, att det i flera fall sedan mycket lång tid tillbaka ansetts befogat att vid våra viktigaste beskickningar tillsätta specialrepresentation för försvaret, handeln, lantbruket och pressen. De båda organisationerna anser, att en särskild representation även för arbetsmarknadens område vore synnerligen motiverad.

I skrivelsen anföres vidare bl. a. följande.

På grund av den betydelse, som arbetskraftskostnaden har för vår konkurrenskraft mot utlandet, har parterna på arbetsmarknaden att ständigt ta hänsyn till utvecklingen av motsvarande kostnader i andra länder. En effektiv bevakning härav och även av de kostnader, som grundas i sociallagstiftning, torde knappast vara möjlig annat än genom med arbetsmarknadsförhållanden mycket väl förtrogna personer. Endast genom en sådan bevakning kan de för arbetsmarknadsorganisationerna väsentliga synpunkterna på utvecklingstendenser och förhållanden i övrigt beträffande andra länders arbetsmarknader bevakas. Arbetstidsfrågan utgör ett exempel på

ett ämnesområde, där arbetsmarknadens parter under de kommande åren måste ha ständig kontakt med utvecklingen i utlandet.

Icke endast för förhandlingsarbetet och fastställandet av anställningsvillkor i övrigt är arbetsmarknadens parter och därigenom hela landet betjänta av ifrågavarande informationskällor. Vi behöver upplysningar och impulser beträffande organisatoriska spörsmål, arbetarskyddsfrågor, produktivitetsutveckling, samarbetet mellan arbetsmarknadens parter, yrkesutbildning, för att nämna några av de viktigaste frågorna.

Det synes vidare vara angeläget att sakliga informationer kan lämnas till placeringslandets arbetsmarknadsparter och myndigheter rörande arbetsmarknadsfrågor i Sverige. Ytterligare torde behov föreligga av hjälp till delegationer och enskilda, som önskar studera olika frågor inom arbetsmarknadens område i Sverige eller i placeringslandet.

De båda organisationerna föreslår, att arbetsmarknadsattachébefattningar tillsättes i Frankrike, Förenta Staterna, Storbritannien och Västtyskland.

Rekryteringen av befattningarna förutsättes ske bland personer, som är väl förtrogna med de svenska arbetsmarknadsorganisationernas arbetssätt och förhållanden i övrigt. Detta anses nödvändigt för ett meningsfullt rapporteringsarbete. Vidare hänvisas till att en sådan rekrytering skulle underlätta effektiva kontakter med arbetsmarknadsparterna i placeringslandet.

Beträffande tillsättningsförfarandet föreslås inrättande av en särskild prövningsnämnd, som till Kungl. Maj:t skulle överlämna förslag vid tillsättande av befattningarna. I nämnden skulle ingå representanter för utrikesdepartementet, socialdepartementet, Landsorganisationen och Svenska arbetsgivareföreningen samt eventuellt Tjänstemännens centralorganisation. Enligt förslagsställarnas mening skulle arbetsmarknadsattachéns ställning i placeringslandet stärkas, om han är utsedd på förslag av ett organ med representation för arbetsgivare- och arbetstagareparter. Nämnden skulle dessutom kunna övervaka och följa arbetsmarknadsattachéernas verksamhet.

Anställningsformen bör enligt förslaget bli föremål för utredning. De båda organisationerna framhåller dock, att kontraktsformen måhända skulle vara den lämpligaste. I skrivelsen uttalas att attachéerna inte bör tillsättas och tjänstgöra för längre tid än 3 à 5 år, detta på grund av önskvärdheten att befattningarna ständigt är besatta med personer, som har erforderliga kontakter med hemlandet. Bl. a. med hänsyn till att pensioneringskostnader under denna tid skulle bestridas av befattningshavarna själva kan det vara nödvändigt att fixera lönen på en högre nivå än en rimlig statlig lönegrads.

Förslagsställarna finner det naturligt, att arbetsmarknadsattachéerna sorterar under utrikesdepartementet och resp. beskickningschef men framhåller, att de bör ha klara befogenheter att själva bestämma över sitt arbete i rimlig utsträckning. Vikten av att socialdepartementet och arbets-

marknadsorganisationerna snarast möjligt får ta del av de lämnade informationerna understrykes i skrivelsen. Både socialdepartementet och arbetsmarknadsorganisationerna och eventuellt övriga intresserade myndigheter och organisationer bör kunna vända sig med konkreta förfrågningar till arbetsmarknadsattachéerna. Såsom en praktisk anordning härför föreslås, att en särskild kontaktman utses inom socialdepartementet. Denne skall genom utrikesdepartementet svara för all kontakt mellan attachéerna samt myndigheter och organisationer. Arbetsmarknadsattachéerna kan också genom kontaktmannen hållas kontinuerligt underrättade om den senaste utvecklingen på sitt område i hemlandet. I brådskande fall bör kontaktmannen kunna vända sig direkt till attachéerna, dock med meddelande till utrikesdepartementet om åtgärden.

Yttranden

Flertalet remissorgan biträder förslagsställarnas huvudtanke att vår utlandsrepresentation bör förstärkas med specialattachéer för arbetsmarknadsområdet. *Arbetsmarknadsstyrelsen* understryker den stora betydelsen av att saklig information erhålles i frågor inom dess verksamhetsområde, främst när det gäller åtgärder för att främja en hög och jämn sysselsättning. Styrelsen hänvisar vidare till att en mångfald problem, som gäller arbetsförmedling, arbetsvård, yrkesvägledning och yrkesutbildning, har internationell räckvidd. Styrelsen anför, att de rapporter om utvecklingen på ifrågavarande områden, som nu erhålles från de svenska beskickningarna, ofta är av stort värde men anser det ligga i sakens natur att rapporterna bör kunna bli både fylligare och mer initierade, om de upprättas av tjänstemän, som har till direkt uppgift att bevaka detta speciella område. *Delegationen för det internationella socialpolitiska samarbetet* framhåller såsom värdefullt, att arbetsmarknadsattachéer genom fortlöpande kontakter med arbetsmarknadens organisationer blir i tillfälle att avge rapporter rörande utvecklingstendenserna på de i framställningen angivna områdena, innan någon redovisning därav ännu hunnit inflyta i offentliga publikationer.

Arbetarskyddsstyrelsen påpekar, att en arbetsmarknadsattaché med uppgifter även beträffande arbetarskyddet skulle kunna bidra till uppfyllande av kravet på skyddsanordningar vid maskiner avsedda för export till Sverige genom att lämna upplysningar om våra föreskrifter i säkerhets-hänseende.

Bostadsstyrelsen tillstyrker förslaget i princip men ifrågasätter, om uppgifterna för nya specialattachéer bör begränsas till enbart arbetsmarknadens frågor och om inte bevaknings- och informationsuppgifterna bör avse även sociala frågor i övrigt. De föreslagna befattningarna skulle då få karaktären av befattningar såsom socialattaché.

Statskontoret avstyrker förslaget under hänvisning till att arbetsmark-

nadsattachéer främst torde bli av betydelse för den enskilda arbetsmarknadens organisationer och att statens behov av information på ifrågavarande verksamhetsområden i viss mån blir tillgodosett genom den ordinarie representationen i utlandet. Ämbetsverket yttrar vidare, att återhållsamhet i nuvarande läge måste eftersträvas i fråga om varje utvidgning av den statliga verksamheten.

Beskickningen i London instämmer i önskemålet om god kontakt med arbetsmarknadens organisationer och en kontinuerlig bevakning av utvecklingen på arbetsmarknaden i ett antal viktiga länder men ställer sig avvisande till tanken på särskilda arbetsmarknadsattachéer. Beskickningen anser, att det sannolikt skulle vara mera effektivt att organisera en dokumentationscentral eller upplysningstjänst i Stockholm, gärna gemensam för olika intresserade myndigheter och organisationer ehuru organisatoriskt ansluten till exempelvis socialstyrelsen eller arbetsmarknadsstyrelsen. Denna centrals chef borde ha möjligheter att tid efter annan besöka viktiga länder såsom Storbritannien.

Beskickningen anför vidare, att de tänkta rapportämnena är av mycket olika slag och att det torde bli svårt att finna personer, som besitter kunskaper på så många skiftande områden, samt ifrågasätter, om det inte vore mera ändamålsenligt att anslå statsmedel för utsändande av experter eller delegationer för att företa undersökningar i varje särskilt fall. Syftet att få till stånd bättre personliga kontakter skulle enligt beskickningens mening bäst nås, om vederbörande arbetsmarknadsorganisationer själva placerade kontaktmän hos sina brittiska motsvarigheter.

Den föreslagna placeringen av arbetsmarknadsattachéerna har inte mött några invändningar i remissyttrandena.

Vad de två organisationerna anfört beträffande formerna för rekryteringen till de föreslagna befattningarna har föranlett en del erinringar. *Socialstyrelsen* finner det uppenbart, att arbetsmarknadsattachéerna måste vara väl insatta i organisationernas förhållanden och äga deras förtroende men avstyrker förslaget om en prövningsnämnd, som skulle avge tillsättningsförslag och övervaka attachéernas verksamhet. Ett sådant system är enligt styrelsen främmande för svensk administration. Uppgiften att övervaka attachéernas verksamhet bör ankomma på departementen. Kännedom om organisationernas önskemål rörande personvalet kan erhållas på andra vägar än genom en särskild prövningsnämnd. Även *delegationen för det internationella socialpolitiska samarbetet* avstyrker förslaget i denna del och anför, att de uppgifter som enligt förslaget skulle åvila prövningsnämnden med fördel skulle kunna anförtros delegationen. Spörsmålet huruvida delegationen bör kompletteras vid fullgörandet av dessa arbetsuppgifter lämnas öppet. Också *TCO* antyder, att ifrågavarande uppgifter kan överlämnas till delegationen.

Arbetsmarknadsstyrelsen anser, att det skulle innebära en uppenbar

förstärkning av den föreslagna prövningsnämndens kompetens, om såsom ledamot av nämnden även inginge en representant för styrelsen.

Bostadsstyrelsen anför att, om arbetsuppgifterna för attachéerna får den mera allmänna inriktning som styrelsen ifrågasatt, tjänsterna bör rekryteras och tillsättas på annat sätt än som avses i framställningen.

Frågan om anställningsformen bör enligt *statens lönenämnd* utredas närmare. Nämnden finner detta särskilt befogat med hänsyn till att den i framställningen åberopade specialrepresentationen för försvaret, handeln, lantbruket och pressen åligger befattningshavare med sinsemellan olikartade anställningsvillkor. Det kan enligt nämndens mening ifrågasättas, om det inte i samband med en utredning även borde undersökas, om större likformighet i sistnämnda hänseende kan åstadkommas.

TCO har ingen erinran mot anställning i kontraktsform men anser, att annan anställningsform bör kunna användas, om så visar sig lämpligt. *Arbetsmarknadsstyrelsen* yttrar, att anställningstiden inte ovillkorligen bör begränsas till 3 å 5 år. Den kännedom om arbetsmarknadsförhållandena i vederbörande land, som en arbetsmarknadsattaché efter nämnda tid förvärvat, och det förhållandet, att han kan antas ha knutit för verksamheten värdefulla kontakter, synes styrelsen böra utnyttjas genom att vederbörande efter varje kontraktsperiods utgång kan få förnyat förordnande, om detta i övrigt anses lämpligt. *Beskickningen i Washington* understryker däremot särskilt, att anställningstiden bör begränsas på det sätt som föreslagits och framhåller vidare, att vederbörande bör vara försäkrad om att efter återkomsten till hemlandet erhålla anställning, där hans erfarenheter kan komma till nytta.

I vad förslaget avser arbetsmarknadsattachéernas organisatoriska ställning har det i huvudsak tillstyrkts. *Arbetsmarknadsstyrelsen* ansluter sig till tanken på en särskild kontaktman i socialdepartementet för förmedling av kontakter mellan attachéerna och myndigheter och organisationer i Sverige men anser, att kontakt i brådskande fall bör få etableras direkt med vederbörande arbetsmarknadsattaché, ehuru meddelande härom alltid bör lämnas kontaktmannen.

Departementschefen

Vårt land har tidigare under en kortare period haft särskilda attachéer knutna till en del beskickningar för bevakning av den socialpolitiska utvecklingen i resp. länder. Sålunda inrättades år 1920 tre befattningar som socialattaché med placering vid beskickningarna i Berlin, London och Paris. Dessa befattningar bibehölls till mitten av år 1923, då antalet socialattachéer i samband med vissa besparingsåtgärder inom utrikesförvaltningen minskades till två. Ytterligare en befattning indrogs följande år, och den därefter kvarstående attachén stationerades i Genève. Även denna befattning blev indragen år 1933.

Spörsmålet om inrättande av en specialrepresentation för sociala frågor har sedermera aktualiserats vid några tillfällen men har av skilda anledningar fått vila. Frågan har nu åter framförts av Landsorganisationen och Svenska arbetsgivareföreningen, som i en gemensam skrivelse föreslagit, att befattningar för arbetsmarknadsattachéer skall inrättas vid våra beskickningar i Amerikas förenta stater, Frankrike, Storbritannien och Förbundsrepubliken Tyskland. De båda organisationerna har åberopat arbetsmarknadsparternas behov av informationer rörande förhållanden och utvecklingstendenser i andra länder på arbetsmarknadens område. Främst har de därvid, under hänvisning till den betydelse som arbetskraftskostnaderna har för vårt lands konkurrenskraft inom den internationella handeln, framhållit vikten av att utvecklingen i fråga om motsvarande kostnader i andra länder blir effektivt bevakad. Därjämte har förslagsställarna anfört, att vårt land behöver upplysningar och impulser beträffande organisatoriska spörsmål, arbetarskyddsfrågor, produktivitetsutveckling, yrkesutbildning m. m.

De två organisationernas förslag har i princip vunnit instämmande från flertalet remissorgan.

Enligt min mening skulle en särskild socialpolitisk representation vid ett antal beskickningar fylla en betydelsefull funktion. Såsom de två organisationerna framhållit i sin skrivelse är det, inte minst med hänsyn till den roll som utrikeshandeln spelar i vårt lands ekonomi, av vitalt intresse att sakliga och initierade uppgifter om utvecklingen på arbetsmarknadens område i andra länder fortlöpande kan erhållas. Arbetsområdet för en socialpolitisk representation i utlandet bör emellertid inte begränsas till arbetsmarknadsfrågorna. Även när det gäller sociallagstiftningen och socialpolitiken i stort är det av väsentligt intresse för oss att kunna följa utvecklingen utomlands. Den utvidgning av det internationella samarbetet på det socialpolitiska fältet som ägt rum efter det senaste världskriget har ökat betydelsen härav.

De upplysningar i angivna ämnen, som finns att hämta ur tidskrifter och andra offentliga publikationer, tillgodoser visserligen delvis behovet. Sådana uppgifter inflyter dock ofta ganska sent i allmänt tillgängliga publikationer. Därtill kommer att sakuppgifter om den faktiska utvecklingen i andra länder ofta är föga tillämpliga på svenska förhållanden, om de inte blir närmare belysta genom att ställas in i sitt politiska, sociala och ekonomiska sammanhang. Den allmänna orientering som erfordras för att bedöma och värdera informationsmaterialet mot en sådan bakgrund torde i regel förutsätta en mera stadigvarande vistelse i resp. land. Behovet av välorienterade analyser angående förutsättningarna för den socialpolitiska och arbetsmarknadspolitiska utvecklingen utomlands torde därför häst tillgodoses med kontinuerlig bevakning och rapportering genom personer, som är speciellt inriktade på de sociala frågorna och som genom

utbildning och praktisk verksamhet har förvärvat nödvändiga förutsättningar för uppgiften.

Ett värdefullt arbete för bevakning av arbetsmarknadspolitiska och socialpolitiska frågor utföres nu genom beskickningarna. I flertalet länder måste bevakningsuppgifterna även i framtiden ankomma på utrikestjänstens ordinarie personal. I de ur arbetsmarknads- och socialpolitisk synpunkt viktigaste länderna bör det emellertid kunna komma i fråga att inrätta tjänster för personal med de nyss angivna särskilda kvalifikationerna.

Det bör nämnas, att såväl Amerikas förenta stater som Storbritannien och Förbundsrepubliken Tyskland vid sina beskickningar i Stockholm har placerat specialattachéer med i huvudsak de arbetsuppgifter som skulle ankomma på svenska socialattachéer. Även Finland har en attaché i Sverige för vissa sociala uppgifter.

Mot bakgrund av det anförda vill jag föreslå, att befattningar som socialattaché inrättas inom vår utrikesrepresentation. Socialattachéerna bör, i enlighet med vad jag nyss anført, ha till uppgift att bevaka och avge rapporter om utvecklingen på arbetsmarknadens och socialpolitikens område i sina placeringsländer. Vidare bör de stå placeringslandets myndigheter och organisationer till tjänst med uppgifter om motsvarande förhållanden i Sverige samt tillhandagå delegationer och studiebesökare från Sverige med informationer och handledning inom sitt verksamhetsområde. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att närmare ange attachéernas arbetsuppgifter, formerna för deras rapportverksamhet m. m.

Till dess att någon erfarenhet vunnits av attachéernas arbete och utgångspunkter därmed erhållits för en bedömning av verksamheten på längre sikt, bör antalet befattningar begränsas till två. En av dessa bör vara placerad vid beskickningen i Washington. Beträffande den andra befattningen, vars innehavare bör tjänstgöra i Europa, synes det lämpligast att inte bestämma någon fast placeringsort. Vad som närmast kommer i fråga är att stationera befattningshavaren i London eller Bonn. Man bör emellertid lämna möjligheten öppen att låta honom, i varje fall tidvis, tjänstgöra vid annan beskickning än stationeringsortens.

Vad angår rekryteringsfrågan anser jag det självklart, att socialattachéerna måste vara väl förtrogna med förhållanden och problemställningar på arbetsmarknaden och inom socialpolitiken i Sverige. De bör givetvis dessutom besitta tillräckliga språkkunskaper. I övrigt finner jag det emellertid inte nödvändigt att begränsa kretsen av dem som skall kunna komma i fråga till befattningarna. Någon särskild prövningsnämnd, som skulle avge förord vid tillsättningar samt i övrigt övervaka attachéernas verksamhet, anser jag inte behöva inrättas.

Som förslagsställarna anført och som också framhållits vid remissbehandlingen av förslaget bör förordnande som socialattaché avse en begränsad tid. Anställningstiden bör i allmänhet inte bli längre än tre år.

Det bör emellertid få ankomma på Kungl. Maj:t att från fall till fall bedöma frågan om anställningens längd.

Socialattachéerna bör ha sin verksamhet förlagd till resp. beskickningar och vara underställda beskickningschefen. Erforderligt anslag bör dock anvisas under femte huvudtiteln. Någon anordning erfordras inom Kungl. Maj:ts kansli för att sammanhålla socialattachéernas arbete, genomgå och distribuera det material, som inkommer från dem, samt tillhandahålla dem material angående utvecklingen i Sverige. Innan erfarenheter av verksamheten erhållits är jag inte beredd att ta närmare ställning till hur detta skall ske. Tills vidare bör personalbehovet tillgodoses med anlitande av tillgängliga medel. Det är naturligt, att delegationen för det internationella socialpolitiska samarbetet ägnar socialattachéernas verksamhet särskild uppmärksamhet.

När det gäller avlöningsförmånerna till socialattachéer synes det ligga närmast till hands att ta utgångspunkt i de bestämmelser, som gäller för lantbruksattaché eller lantbruksrepresentant. Lantbruksattaché är placerad i lönegrad Ae 24. Socialattachéerna bör med hänsyn till att deras förordnanden avses bli kortvariga inte lönegradsplaceras, men nämnda lönegrad utgör enligt min mening en lämplig riktpunkt för bestämmande av deras arvoden. I övrigt torde i fråga om löneförmåner m. m. få tillämpas för utrikesrepresentationen gällande regler.

Med dessa utgångspunkter kan anslagsbehovet för två attachébefattningar beräknas på följande sätt. För avlöningar, inberäknat prisutjämningsstillägg och flyttningersättning, till socialattachéer, placerade i Washington och London, beräknas ett årligt belopp av (87 000 + 74 000) 161 000 kronor. För flyttningskostnader, sjukvård, reseersättningar, expenser m. m. bör beräknas 69 000 kronor. De sammanlagda kostnaderna för socialattachéerna skulle således uppgå till 230 000 kronor för år. Även om befattningarna inte kan tillsättas redan vid budgetårsskiftet, räknar jag med att socialattachéerna skall vara i verksamhet under större delen av nästa budgetår. Medel bör därför anvisas för helt år. För ändamålet bör ett särskilt anslag upptagas på riksstaten för nästa budgetår.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

a) godkänna av mig förordat förslag om anställande av socialattachéer inom utrikesrepresentationen;

b) till *Socialattachéer* å riksstaten för budgetåret 1959/60 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 230 000 kronor.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställda förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Veronika Nissen